מסילת ישרים — במשקל החסידות

בְּמִשְׁקַל הַחֲסִידוּתמָה שֶּׁצָּרִיךְ לְבָאֵר עַתָּה הוּא מִשְׁקַל הַחֲסִידוּת הַזֶּה.

וְהוּא עִנְיָן עִקְרִי מְאֹד מְאֹד, וְתֵדַע בֶּאֱמֶת שֶׁזֶּהוּ הַמְּלָאכָה הַקָּשָׁה שֶׁבַּחֲסִידוּת כִּי דַּקּוּתוֹ רַב וְיֵשׁ לַיֵּצֶר בַּדָּבָר הַזֶּה כְּנִיסָה גְּדוֹלָה, עַל כֵּן נִמְצֵאת סַכָּנָתוֹ עֲצוּמָה כִּי הַרְבֵּה דְּבָרִים טוֹבִים יוֹכַל הַיֵּצֶר לְרַחֵק כְּאִלּוּ הֵם רָעִים, וְהַרְבֵּה חֲטָאִים לְקָרֵב כְּאִלּוּ הֵם מִצְוֹת גְּדוֹלוֹת.

וּבֶאֱמֶת שֶׁלֹּא יוּכַל אִישׁ לְהַצְלִיחַ בַּמִּשְׁקָל הַזֶּה אֶלָּא בִּשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים:

א. שֶׁיִּהְיֶה לִבּוֹ יָשָׁר שֶׁבַּלְּבָבוֹת שֶׁלֹּא תִּהְיֶה פְּנִיָּתוֹ אֶלָּא לַעֲשׂוֹת הַנַּחַת רוּחַ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, וְלֹא זוּלַת זֶה כְּלָל.

ב. וְשֶׁיִּהְיֶה מְעַיֵּן עַל מַעֲשָׂיו עִיּוּן גָּדוֹל וְיִשְׁתַּדֵּל לְתַקְּנָם עַל פִּי הַתּכְלִית הַזֶּה.

ג. וְאַחַר כָּל זֹאת יִהְיֶה מַשְׁלִיךְ יְהָבוֹ עַל ה', שֶׁאָז יֵאָמֵר בּוֹ (תהלים פ"ד:ו,יב) אַשְׁרֵי אָדָם עוֹז לוֹ בָךְ וְגוֹ' לֹא יִמְנַע טוֹב לַהֹלְכִים בְּתָמִים.

אָמְנָם אִם אֶחָד מִן הַתְּנָאִים הָאֵלֶּה יֶחְסַר לוֹ לֹא יַגִּיעַ אֶל הַשְּׁלֵמוּת, וְקָרוֹב הוּא לִכָּשֵׁל וְלִפֹּל דְּהַיְנוּ אוֹ אִם הַכַּוָּנָה לֹא תִּהְיֶה מֻבְחֶרֶת וְזַכָּה, אוֹ אִם יִתְרַשֵּׁל מִן הָעִיּוּן בְּמַה שֶּׁיּוּכַל לְעַיֵּן, אוֹ אִם אַחַר כָּל זֶה לֹא יִתְלֶה בִּטְחוֹנוֹ בְּקוֹנוֹ, קָשֶׁה לוֹ שֶׁלֹּא יִפּוֹל.

אַךְ אִם שְׁלָשְׁתָּם יִשְׁמֹר כָּרָאוּי, תְּמִימוּת הַמַּחֲשָׁבָה, עִיּוּן, וּבְטָחוֹן, אָז יֵלֵךְ בֶּטַח בֶּאֱמֶת וְלֹא יֵאָנֶה לוֹ כָּל רַע. הוּא הַדָּבָר שֶׁאָמְרָה חַנָּה בִּנְבוּאָתָהּ (שמואל א' ב:ט): רַגְלֵי חֲסִידָיו יִשְׁמֹר, וְדָוִד כְּמוֹ כֵן אָמַר (תהלים לז:כח): וְלֹא יַעֲזֹב אֶת חֲסִידָיו לְעוֹלָם נִשְׁמָרוּ.

וְהִנֵּה מָה שֶּׁצָּרִיךְ לְהָבִין הוּא כִּי אֵין לָדוּן דִּבְרֵי הַחֲסִידוּת עַל מַרְאֵיהֶן הָרִאשׁוֹן, אֶלָּא צָרִיךְ לְעַיֵּן וּלְהִתְבּוֹנֵן עַד הֵיכָן תּוֹלְדוֹת הַמַּעֲשֶׂה מַגִּיעוֹת, כִּי לִפְעָמִים הַמַּעֲשֶׂה בְּעַצְמוֹ יֵרָאֶה טוֹב, וּלְפִי שֶׁהַתּוֹלָדוֹת רָעוֹת יִתְחַיֵּב לְהַנִּיחוֹ, וְלוּ יַעֲשֶׂה אוֹתוֹ יִהְיֶה חוֹטֵא וְלֹא חָסִיד.

הִנֵּה מַעֲשֶׂה גְּדַלְיָה בֶּן אֲחִיקָם גָּלוּי לְעֵינֵינוּ שֶׁמִּפְּנֵי רֹב חֲסִידוּתוֹ שֶׁלֹּא לָדוּן אֶת יִשְׁמָעֵאל לְכַף חוֹבָה אוֹ שֶׁלֹּא לְקַבֵּל לָשׁוֹן הָרַע, אָמַר לְיוֹחָנָן בֶּן קָרֵחַ שֶׁקֶר אַתָּה דּוֹבֵר עַל יִשְׁמָעֵאל (ירמיה מ'), וּמָה גָּרַם? גָּרַם שֶׁמֵּת הוּא וְנִפְזְרוּ יִשְׂרָאֵל וְכָבָה גַּחֶלְתָּם הַנִּשְׁאָרָה, וּכְבָר יְחֵס הַכָּתוּב הֲרִיגַת אֲנָשִׁים אֲשֶׁר נֶהֶרְגוּ אֵלָיו כְּאִלּוּ הֲרָגָם הוּא, וּכְמַאֲמָרָם ז"ל (נדה ס"א) עַל פָּסוּק אֵת כָּל פִּגְרֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הִכָּה בְיַד גְּדַלְיָהוּ.

וְהַבַּיִת הַשֵּׁנִי גַּם הוּא חָרַב עַל יְדֵי חֲסִידוּת כָּזֶה אֲשֶׁר לֹא נִשְׁקָל בְּמִשְׁקַל צֶדֶק בְּמַעֲשֶׂה דְּבַר קַמְצָא, אָמְרוּ (גיטין נ"ו א): סָבוּר רַבָּנָן לְקָרוֹבֵי, אֲמַר לְהוּ רַבִּי זְכַרְיָה בֶּן אַבְקוּלָס יֹאמְרוּ בַּעֲלֵי מוּמִין קְרֵבִין לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ, סָבוּר לְמִקְטְלֵי, אֲמַר לְהוּ רַבִּי זְכַרְיָה בֶּן אַבְקוּלָס יֹאמְרוּ מַטִּיל מוּם בַּקָּדָשִׁים יֶהֱרֹג,

בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ הָלַךְ אוֹתוֹ הָרָשָׁע וְהִלְשִׁין אֶת יִשְׂרָאֵל, בָּא הַקֵּיסָר וְהֶחֱרִיב יְרוּשָׁלַיִם, וְהוּא מָה שֶׁאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן עַל זֶה: עֲנָוְתָנוּתוֹ שֶׁל רַבִּי זְכַרְיָה הֶחֱרִיבָה אֶת בֵּיתֵנוּ וְשָׂרְפָה אֶת הֵיכָלֵנוּ וְהִגְלִיתָנוּ לְבֵין הָאֻמּוֹת.

חֲרֵי לְךָ שֶׁאֵין לָדוּן בַּחֲסִידוּת הַמַּעֲשֶׂה בַּאֲשֶׁר הוּא שָׁם לְבַד, אַךְ צָרִיךְ לִפְנוֹת כֹּה וָכֹה לְכָל הַצְּדָדִין שֶׁיּוּכַל שֵׂכֶל הָאָדָם לִרְאוֹת, עַד שֶׁיִּדּוֹן בֶּאֱמֶת אֵיזֶה יִכְשַׁר יוֹתֵר הָעֲשִׂיָּה אוֹ הַפְּרִישָׁה.

הִנֵּה הַתּוֹרָה צִוְּתָה (ויקרא יט:יז): הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עֲמִיתֶךָ, וְכַמָּה פְּעָמִים יִכָּנֵס אָדָם לְהוֹכִיחַ חַטָּאִים בְּמָקוֹם אוֹ בִּזְמַן שֶׁאֵין דְּבָרָיו נִשְׁמָעִים וְגוֹרֵם לָהֶם לְהִתְפָּרֵץ יוֹתֵר בְּרִשְׁעָם וּלְחַלֵּל ה' לְהוֹסִיף עַל חַטָּאתָם פֶּשַׁע, הִנֵּה בְּכַיּוֹצֵא בָּזֶה אֵינוֹ

מִן הַחֲסִידוּת אֶלָּא לִשְׁתּוֹק. וְכָךְ אָמְרוּ זַ"ל (יבמות ס"ה ב): כְּשֵׁם שֶׁמִּצְוָה לוֹמַר דָּבָר הַנִּשְׁמָע, כָּךְ מִצְוָה שֶׁלֹּא לוֹמַר אֶת שֶׁאֵינוֹ נִשְׁמָע.

רְאֵה, פָּשׁוּט הוּא שֶׁרָאוּי לְכָל אָדָם לִהְיוֹת מַקְדִּים וְרָץ לִדְבַר מִצְוָה וּלְהִשְׁתַּדֵּל לִהְיוֹת מִן הָעוֹסְקִים בָּהּ, אַךְ הִנֵּה לִפְעָמִים יָכוֹל לִהְוָּלֵד מִזֶּה מְרִיבָה שֶׁיּוֹתֵר תִּתְבַּזֶּה הַמִּצְוָה, וְיִתְחַלֵּל בָּהּ שֵׁם שָׁמַיִם מִמָּה שֶׁיִּתְכַּבֵּד, בְּכַיּוֹצֵא בָּזֶה וַדַּאי שֶׁחַיָּב הֶחָסִיד לְהַנִּיחַ אֶת הַמִּצְוָה וְלֹא לִרְדֹּף אַחֲרֶיהָ.

וְכֵן אָמְרוּ זַ"ל בְּעִנְיַן הַלְוִיִּם זֶה לְשׁוֹנָם (במדבר רבה ה:א): מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ יוֹדְעִים שֶׁכָּל מִי שֶׁטּוֹעֵן בָּאָרוֹן שְׁכָרוֹ מְרֻבֶּה, הָיוּ מַנִּיחִין אֶת הַשֻּׁלְחָן וְהַמְּנוֹרָה וְהַמִּזְבְּחוֹת וְכֻלָּן רָצִים לָאָרוֹן לִטֹּל שָׂכָר, וּמִתּוֹךְ כָּךְ הָיָה זֶה מֵרִיב, וְאוֹמֵר אֲנִי טוֹעֵן כָּאן, וְזֶה מֵרִיב וְאוֹמֵר אֲנִי טוֹעֵן כָּאן, וּמִתּוֹךְ כָּךְ הָיוּ נוֹהֲגִין קַלּוּת רֹאשׁ, וְהָיְתָה הַשְּׁכִינָה פּוֹגַעַת בָּהֶם וְגוֹ'.

הִנֵּה חַיָּב הָאָדָם לִשְׁמֹר כָּל הַמִּצְוֹת בְּכָל דִּקְדּוּקֵיהֶם לִפְנֵי מִי שֶׁיִּהְיֶה וְלֹא יִירָא וְלֹא יֵבוֹשׁ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תהלים קיט:מו): וַאֲדַבְּרָה בְעֵדֹתֶיךָ נֶגֶד מְלָכִים וְלֹא אֵבוֹשׁ, וְכֵן שָׁנִינוּ הֱוֵי עַז כַּנָּמֵר וְגוֹ', (אבות ה:כב)

אָמְנָם גַּם בָּזֶה צָרִיךְ חִלּוּק וְהַבְחָנָה כִּי כָּל זֶה נֶאֱמַר עַל גּוּפֵי הַמִּצְוֹת שֶׁחַיָּבִים אֲנַחְנוּ בָּהֶם חוֹבָה גְּמוּרָה שֶׁבָּהֶם יָשִׂים פָּנָיו כַּחַלָּמִישׁ.

אַךְ יֵשׁ אֵיזֶה תּוֹסְפוֹת חֲסִידוּת שֶׁאִם יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם לִפְנֵי הֲמוֹן הָעָם יִשְׂחֲקוּ עָלָיו וְיִתְלוֹצְצוּ, וְנִמְצְאוּ חוֹטְאִים וְנֶעֱנָשִׁים עַל יָדוֹ, וְהוּא הָיָה יָכוֹל לְהַנִּיחַ מִלַּעֲשׂוֹת הַדְּבָרִים הָהֵם, כִּי אֵינָם חוֹבָה מֻחְלֶטֶת, הִנֵּה דָּבָר כָּזֶה וַדַּאי שֶׁיּוֹתֵר הָגוּן הוּא לֶחָסִיד שֶׁנִּנִּיחֵהוּ מִשֶּׁיַּעֲשֵׂהוּ, וְהוּא מָה שֶׁאָמַר (מיכה ו:ח): וְהַצְנֵעַ לֶכֶת עִם אֱלֹהֶיךָ. וְכַמָּה חֲסִידִים גְּדוֹלִים הִנִּיחוּ מִמִּנְהֲגֵי חֲסִידוּתָם בִּהְיוֹתָם בֵּין הֲמוֹן הָעָם, מִשּׁוּם דְּמֶחֱזֵי כְּיֻהָרָא.

כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: כָּל מָה שֶׁהוּא עִקְּרֵי בַּמִּצְוָה יַעֲשֶׂהוּ לִפְנֵי כָּל מַלְעִיג, וּמָה שֶׁאֵינוֹ עִקָּרִי וְהוּא גּוֹרֵם שְׂחוֹק וְהִתּוּל לֹא יַעֲשֶׂהוּ.

נִמְצָאתָ לָמֵד שֶׁהַבָּא לְהִתְחַסֵּד חֲסִידוּת אֲמִתִּי צָרִיךְ שֶׁיִּשְׁקֹל כָּל מַעֲשָׂיו לְפִי הַתּוֹלָדוֹת הַנִּמְשָׁכוֹת מֵהֶם, וּלְפִי הַתְּנָאִים הַמִּתְלַוִּים לָהֶם לְפִי הָעֵת לְפִי הַחֶבְרָה לְפִי הַנּוֹשֵׂא וּלְפִי הַמָּקוֹם, וְאִם הַפְּרִישָׁה תּוֹלִיד יוֹתֵר קִדּוּשׁ שֵׁם שָׁמַיִם וְנַחַת רוּחַ לְפָנָיו מִן הַמַּעֲשֶׂה, יִפְרֹשׁ וְלֹא יַעֲשֶׂה.

אוֹ אִם מַעֲשֶׂה אֶחָד בְּמַרְאִיתוֹ הוּא טוֹב, וּבְתוֹלְדוֹתָיו אוֹ בִּתְנָאָיו הוּא רַע, וּמַעֲשֶׂה אֶחָד רַע בְּמַרְאִיתוֹ וְטוֹב בְּתוֹלְדוֹתָיו, הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַחִתּוּם וְהַתּוֹלָדָה שֶׁהִיא פְּרִי הַמַּעֲשִׂים בֶּאֱמֶת.

וְאֵין הַדְּבָרִים מְסוּרִים אֶלָּא לְלֵב מֵבִין וְשֵׂכֶל נָכוֹן, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְבָאֵר הַפְּרָטִים שֶׁאֵין לָהֶם קֵץ, וַה' יִתֵּן חָכְמָה מִפִּיו דַּעַת וּתְבוּנָה (משלי ב:ו).

וּמַעֲשֶׂה דְּרַבִּי טַרְפוֹן יוֹכִיחַ (ברכות י ב): שֶׁהֶחֱמִיר לְהַטּוֹת כְּבֵית שַׁמַּאי וְאָמְרוּ לוֹ כְּדַאי הָיִיתָ לָחוּב בְּעַצְמְךָ שֶׁעָבַרְתָּ עַל דִּבְרֵי בֵּית הִלֵּל, אַף עַל פִּי שֶׁמַּחְמִיר הָיָה.

וְזֶה שֶׁעִנְיַן מַחֲלֹקֶת בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל הָיָה עִנְיָן כָּבֵד לְיִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי הַמַּחֲלֹקֶת הַגְּדוֹלָה שֶׁרָבְתָה בֵּינֵיהֶם, וְסוֹף סוֹף נִגְמַר שֶׁהֲלָכָה כְּבֵית הִלֵּל לְעוֹלָם.

הִנֵּה קִיּוּמָהּ שֶׁל תּוֹרָה שֶׁגִּמַר דִּין זֶה יִשָּׁאֵר בְּכָל תֹּקֶף לָעַד וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים וְלֹא יֵחָלֵשׁ בְּשׁוּם פָּנִים, שֶׁלֹּא תֵּעָשֶׂה תּוֹרָה חַס וְשָׁלוֹם כִּשְׁנֵי תּוֹרוֹת, וְעַל כֵּן לְדַעַת הַמִּשְׁנָה הַזֹּאת יוֹתֵר חֲסִידוּת הוּא לְהַחְזִיק כְּבֵית הִלֵּל אֲפִלּוּ לְקַלָּא מִלְּהַחֲמִיר כְּבֵית שַׁמַּאי. וְזֶה לָנוּ לְעֵינַיִם לִרְאוֹת אֵי זֶה דֶּרֶךְ יִשְׁכּוֹן אוֹר בֶּאֱמֶת וּבֶאֱמוּנָה לַעֲשׂוֹת הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי ה'.